

Marie Balmory
Daniel Marguerat

ANIREM TOTS AL PARADÍS
EL JUDICI FINAL EN QÜESTIÓ

Traducció d'Andreu Trilla

FRAGMENTA EDITORIAL

Títol original	NOUS IRONS TOUS AU PARADIS
Publicat per	FRAGMENTA EDITORIAL, SL Plaça del Nord, 4, pral. 1.ª 08024 Barcelona www.fragmenta.cat fragmenta@fragmenta.cat
Collecció	ASSAIG, 27
Consell assessor	PERE LLUÍS FONT FRANCESC-XAVIER MARÍN JOSEP OTÓN FRANCESC TORRALBA AMADOR VEGA
Primera edició	SETEMBRE DEL 2013
Producció editorial	IGNASI MORETA
Producció gràfica	INÈS CASTEL-BRANCO
Il·lustració de la coberta	«L'ÀRBRE DE LA VIDA», GUSTAV KLIMT
Impressió i relligat	ROMANYÀ VALLS, SA
© 2012	ÉDITIONS ALBIN MICHEL pel text
© 2013	ANDREU TRILLA LLOBERA per la traducció del francès
© 2013	FRAGMENTA EDITORIAL per aquesta edició
Dipòsit legal	B. 20.722-2013
ISBN	978-84-92416-78-3
 Generalitat de Catalunya Departament de Cultura	Amb el suport del Departament de Cultura

RESERVATS TOTS ELS DRETS

ÍNDEX

<i>Pròleg</i>	7
I ESTRÈPIT <i>Daniel Marguerat</i>	13
II FOC <i>Marie Balmory</i>	35
III MISTERI DEL PROÏSME <i>Daniel Marguerat</i>	57
IV JUDICI INICIAL <i>Marie Balmory</i>	81
V NAIXEMENT DEL SUBJECTE <i>Daniel Marguerat</i>	101
VI RECERCA DEL DIA <i>Marie Balmory</i>	121
VII ETERNITAT <i>Daniel Marguerat</i>	141
VIII GLÒRIA <i>Marie Balmory</i>	163
<i>Conclusió</i>	183

PRÒLEG

Daniel Marguerat

EL JUDICI FINAL ja no està de moda. Si hi ha algun producte que un assessor de màrqueting faria retirar immediatament de l'aparador del cristianisme, seria aquest. Avui, la idea d'un Déu Jutge ja no ven. D'altra banda, el discurs oficial ha retirat progressivament el tema en benefici d'un Déu tot amorós. El Déu simpàtic, això sí que és un eslògan que ven, diria el nostre assessor als representants d'un cristianisme neguitós per la disminució dels seus efectius. ¿Quina necessitat hi ha de complicar les coses amb el que sembla una desferra rovellada, record de combats d'altres temps, quan s'amenaçava els no creients amb les ires celestials si no es convertien abans de la mort?

Una cançó de Michel Polnareff sembla que s'imposi:

Tothom de dret al paradís, tu i jo.

Tant els beneïts com els maleïts, tothom hi anirà...¹

¹ «On ira tous au paradis, toi et moi | Qu'on soit béni, qu'on soit maudit, on ira...»

Aquesta cançó sona com un mastegot adreçat als qui encara gosen espantar consciències reactivant terrors de temps passats. ¡A les masmorres de la història, la funesta idea d'una compareixença davant d'un tribunal celestial! «Tothom de dret al paradís» envia a les tenebres de la història els eslògans de l'estil «Us rostireu a l'infern».

És cert que la nostra cultura encara tremola amb les grans angoixes medievals. Perquè l'Edat Mitjana no va estalviar res a l'hora de dramatitzar el Judici Final. Alimentades pel terror de les epidèmies, de guerres interminables, de la fam, de la mort que ronda, les representacions de la fi dels temps intentaven exorcitzar aquells desastres que obsedien les consciències. Els atris de les esglésies romàniques (Autun, Vézelay, Moissac, Conques) exposaven clarament el missatge: ¡tremoleu, mortals! Sota un Crist majestuós dins la seva màndorla, rodejat pels apòstols alineats prop del seu tron com a auxiliars, desfilen corrués humanes. A la seva dreta, els elegits avancen cap a un paradís que destilla calma i harmonia. A la seva esquerra, un infern que formigueja de dimonis immunds s'empassa els cossos prostrats dels condemnats. El pecador, doncs, està prou advertit: ¡l'horror l'estalona!

Aquesta retòrica del terror s'inscrivía en una intenció precisa: fer pressió sobre els fidels a fi de mantenir-los dins el ramat dels elegits. Els dolents no tenien cap altra sortida: obtenir *in extremis* el perdó dels seus crims; l'Església feia pagar la salvació a un preu alt. La mercantilització de la felicitat eterna va conèixer segles d'èxit.

L'esperit modern es va rebel·lar contra aquells excessos medievals. Es considera, i no sense raó, que una representació com aquella s'ha de prendre com l'exhibició de terrors populars l'exploració dels quals interessa més la psicoanà-

lisi que la teologia. Els teòlegs han anat més lluny en fer constar que les representacions de les calamitats infernals no tenen res de bíblic. Ja ho veurem: ni les descripcions dels turments dels condemnats ni la idea d'un purgatori no es poden legitimar a partir de cap fonament bíblic.

A part del caràcter no bíblic d'aquelles escenificacions de l'horror, es va aixecar una objecció més fonamental contra la noció d'un Déu Jutge. Provenia del cor mateix de la revelació bíblica, i sobretot del Nou Testament. Déu hi és proclamat abans que res i essencialment com un Déu que estima els seus. El missatge de Jesús es focalitza en la revelació de la compassió infinita d'un Déu «que fa sortir el sol sobre bons i dolents i fa ploure sobre justos i injustos» (Mt 5,45).² Per això, fora d'algunes sectes exaltades, el discurs «teològicament correcte» s'ha replegat avui en dia sobre el tema d'un Déu tot amorós.

Tanmateix, ¿és de debò necessari elegir entre el Déu Jutge i el Déu Salvador? I com que el primer ja no ven, ¿cal buscar l'èxit del cristianisme aferrant-se al segon com si fos un salvavides? Plantejar aquesta qüestió, sense esquivar-la, aquest és el repte d'aquest llibre. I com que els terrors del Judici s'alimenten de les nostres angoixes davant d'un Déu Superpolícia, ¿el diàleg més fecund no és el del teòleg i la psicoanalista?

² Totes les citacions bíbliques es donen d'acord amb la BCI (*Biblia catalana. Traducció interconfessional*), tret dels fragments en què és important seguir exactament la traducció oferta pels autors. En l'original francès, els autors treballen prioritàriament amb la *Traduction œcuménique de la Bible (TOB)*. (N. del T.)

Marie Balmory

¿PER QUÈ TORNAR ARA al tema del Judici Final si, a primera vista, la nostra època l'ha aconseguit eliminar? Si Daniel Marguerat i jo ens arrisquem a fer front a una tal qüestió, certament contracultural, i amb el risc —doncs— de desagradar als nostres contemporanis, potser cal dir-ne, no la raó, però si almenys l'ocasió: explicar com hem arribat a escriure a dues veus sobre un tema com aquest.

Ja ens hi vam enfrontar plegats. Aquest llibre té relació amb una fugaç experiència: una trobada que vam fer el maig del 2006 a Crêt-Bérard (Suïssa), una conferència a dues veus també, al voltant d'un tema no gaire més de moda —tot i que ens va proporcionar una notable audiència. Un tema difícil, però aquest cop inevitable per a qualsevol persona, tant si és creient com si no: la mort. Durant el nostre diàleg públic, cap al final de la jornada, vam arribar al que intento resumir en poques paraules: suposant que Déu existeixi i que hi haurà un Judici Final després de la mort, ¿com ens el representem? A propòsit d'això, Daniel Marguerat va dir, em sembla que ho recordo bé, el que ell acaba de tornar a plantejar ara: «Déu es pronunciarà sobre la veritat de cadascú: per a felicitat seva o per a vergonya seva.»

Aquesta darrera paraula, *vergonya*, em va sobresaltar, i vaig deixar anar un crit de protesta tan viu que el públic es va posar a riure. Nosaltres vam riure també. El públic esperava llavors, amb una barreja d'interès i d'humor, que ens expliquéssim sobre aquell punt i, certament, l'humor sobre un tema com aquell era una bona manera de començar. Amb tot, no podíem aprofundir en aquella qüestió en tan

poc temps com quedava tenint en compte que probablement caldria alguna cosa més que humor.

Aquell incident ens va deixar a tots dos una mica desconcertats: si teníem —si tenim, crec— nombrosos punts d'acord, i punts ben essencials, ¿com ens podíem trobar de cop en dos terrenys a primera vista tan oposats?

Necessitàvem tornar cadascú a casa seva, deixar passar un temps i fer tot un treball de reflexió. També, certament, tornar als textos bíblics que tenen relació amb el Judici i veure si potser es podien obrir d'una altra manera, si potser podrien bascular. Ens vam prometre que en tornariem a parlar o, més ben dit, com que un viu a Suïssa i l'altra a França, que escriuríem una *disputatio* sobre aquell tema.

Després d'un temps prou llarg, va quedar confirmat que el nostre interès pel tema no havia desaparegut. I és ben veritat que una qüestió com aquesta, un cop plantejada, no hi ha perill que s'esborri. Perquè, tant si hi parem atenció com si no, una cosa roman absolutament certa per a tots nosaltres, els humans. Ens trobem davant d'una doble possibilitat:

- o bé, després de la mort, no queda més que el no-res, i en aquest cas no val la pena de furgar més, aquest llibre no tindria cap finalitat;
- o bé, gràcies a la mort, hi hauria un pas cap a un més enllà misteriós, i en aquest cas segurament també alguna etapa que caldria travessar, de l'ordre del judici.

Per intentar pensar-hi, les nostres cultures s'han basat en les Escriptures bíbliques, jueves i cristianes. Ens sembla possible situar aquella qüestió en la nostra època, interrogar els textos un cop més i interrogar-nos mútuament a propòsit d'aquell tema.